

STAT, NATION, KLASSE

■ POUL PEDERSEN

Curt Sørensen: *Stat, nation, klasse. Socioøkonomisk udvikling, stats- og nationsbygning og udvikling af regimeformer og massepolitik i Central- og Østeuropa samt Rusland.* (3 bd., Frydenlund 2012-14)

Curt Sørensens værk er en historisk, sociologisk undersøgelse af udviklingen i Central- og Østeuropa og Rusland, den grundlæggende bestræbelse er at beskrive og forklare udviklingen i området. Værket er derfor dels en redegørelse for de historiske forløb og dels en stadig diskussion af de forskellige forskningsmæssige tilgange til disse forløb. Formålet med at inddrage den forskningsmæssige diskussion og de forskellige forskningsparadigmer, er at oparbejde den forståelse, at udviklingen ikke er en gang givet, men rummer forskellige historiske spor og dermed forskellige, fremtidige, udviklingsmuligheder.

Inden for denne ramme formuleres værkets hovedproblemstilling: For det første hvorledes man kan forklare de forskellige udviklinger i de forskellige regioner i Europa. For det andet hvorledes man kan forklare fremkomsten af de forskellige regimeformer i det 20. århundredes Europa, som resultatet af et langt historisk forløb. Værket igennem er én problematik central: forholdet mellem den samfundsmæssige struktur og de forskellige samfundsmæssige aktører. Aktørerne, den enkelte klasse og det enkelte individ, er indlejret i en bestemt samfundsform på et bestemt tidspunkt i historien. Aktørerne er samtidigt med til selv at skabe og forandre historien. En konsekvens af dette er at udviklingen er åben, endepunktet er ikke bestemt og historien er derfor ikke afsluttet.

VÆRKETS DISPOSITION

Bind 1 dækker perioden frem til 1914. Her trækkes de lange linjer helt tilbage til middelalderens slutning mhp. at afdække nogle af de grundlæggende samfundsmæssige strukturer. Bindet indledes med en teoretisk diskussion af begreberne socioøkonomisk udvikling, statsudvikling og udvikling af forskellige regimeformer. Efterfølgende analyseres de lange linjer i Tysklands, Central- og Østeuropas, Ruslands og Østrig-Ungarns udvikling. Der anlægges en komparativ tilgang, hvor statskonstruktion, massemobilisering og social og økonomisk udvikling er faste bestanddele. Det er her en vigtig pointe, at der er en tæt forbindelse mellem udviklingen i arbejderbevægelsen og de socialistiske tænkeres analyser, dialektikken mellem massebevægelse og ideologi dokumenteres.

Bind 2 dækker perioden 1917/1918 frem til 1945. Der tages udgangspunkt i Weimarrepublikkens udvikling, fokus ligger på dens sociale og organisatoriske

struktur. En vigtig pointe er her at nazismen vokser frem i et gennemorganiseret samfund og således ikke i et anonymt massesamfund, som nogle fascismeteorikere mener. I Østrig fremstår arbejderbevægelsen som forsvarer af den nye demokratiske republik, her fremdrages især bevægelsens organisations- og kulturarbejde. Bevægelsen bliver derfor også målet for nazismens terror.

I analysen af Sovjetunionen er forfatteren kritisk over for den opfattelse, at Lenin og det kommunistiske parti alene kan tilskrives æren (eller skylden) for den store samfundsmæssige omvæltning, den russiske revolution var. Revolutionen var modsætningsfyldt og aktørernes strategi ændres som følge af den samfundsmæssige udvikling, men havde en base blandt bønder og arbejdere. Senere blev revolutionen også en moderniseringsstrategi i et tilbagestående russisk samfund.

I det nazistiske Tyskland påvises det overbevisende, at en central del af udviklingen er racismen og masse mordet, elementer der senere resulterer i ekspansionen under 2. Verdenskrig. Denne krig karakteriserer Curt Sørensen som en krig om verdensanskuelse og samfundsmodeller. En væsentlig drivkraft var nazismens fjendtlighed mod arbejderklassen og dens organisationer, af dette fulgte fjendtligheden mod det bolsjevikiske styre i Sovjetunionen.

Bind 3 dækker perioden 1945 til ca. 2000, dvs. den verden der bliver resultatet af murens fald. Her føres en principiel diskussion af den europæiske moderniseringsproces, med det mål for øje at nå frem til en strukturel forklaring på den aktuelle krise – af både økonomisk, social og økologisk karakter. Det er en grundlæggende forståelse gennem værket, at massernes deltagelse i samfundsudviklingen er foregået ved dannelsen af massebevægelser, især arbejderbevægelsen. Herved etableres også et analytisk perspektiv på de aktuelle konfliktflader: Det er værkets konklusion, at mennesket kan betragtes som en del af et samfundsmæssigt fællesskab. Mennesket har været og er skaber af den civilisatoriske udvikling, det er derfor muligt at forestille sig flere muligheder for en samfundsmæssig udvikling.

SAMLET VURDERING

En central pointe i værket er, at den opfattelse, at Murens fald og Sovjetunionens opløsning, i årene efter 1989 ville betyde det liberale demokratis sejr og dermed historiens afslutning i høj grad, kan diskuteres. Med basis i analyserne demonstreres det, at der har været, og stadig er, flere forskellige udviklingsveje. Man må derfor forholde sig åbent til den historiske udvikling og anlægge en dybere analyse af denne, hvor både udviklingsforløb, samfundsmæssig struktur og de handlende aktører inddrages.

Det er samtidigt en vigtig indsigt i værket, at den dybere analyse kræver et længere historisk perspektiv. Vil man forstå den aktuelle situation er det derfor ikke nok at studere udviklingen fra enten 1989 eller 1945. Har man fokus på en

samfundsmæssig struktur må man inddrage de meget lange linjer i udviklingen, værket tager derfor sit udgangspunkt helt tilbage ved middelalderens afslutning.

Det er en kvalitet, at Curt Sørensen værket igennem foretager en diskussion af de teoretiske skoler inden for sociologi, økonomi og historie. Dette dokumenterer den grundlæggende forudsætning: at der ikke kun findes én enkelt udviklingsvej. Denne forudsætning er også faghistorikerens udfordring, værket har derfor også et stærkt bud til diskussionen af faget som en samfundsvidenskabelig disciplin. Det aktuelle samfundsanalytiske perspektiv: at samfundet lader sig analysere fra forskellige tilgangsvinkler og at samfundet derfor også kan udvikles i forskellige retninger, gør, at værket burde have appel ud over de forskningsmæssige miljøer. Analysen af massebevægelsernes betydning og den socialistiske idéudvikling burde gøre værket relevant for arbejderbevægelsen og de socialistiske partier i særdeleshed.

Værket fremstår som en akademisk afhandling, der er udstyret med et meget fyldigt noteapparat og en omfattende litteraturliste. Forfatteren gør opmærksom på, at det er værkets præmis at anvende eksisterende litteratur, ikke nye kildestudier. Dette valg er indlysende og berettiget, da bestræbelsen er at formulere nye forskningsmæssige paradigmer, samt en kritik af den herskende endimensionelle liberalistiske forklaringsramme.

Hermed konstateret at værket har en diskuterende karakter. Læseren føres gennem stoffet på en sådan måde, at forfatteren løbende konkluderer på de forskellige undersøgelser og perspektiverer til det kommende afsnits problematik. Dette gør det muligt at følge analysens udvikling, det store stof taget i betragtning er det en afgørende hjælp for læseren.

Curt Sørensen fremstår som en engageret forfatter, der behersker et medrivende og billedskabende sprog. Det er et værk, der giver stof til eftertanke, derfor kan man kun håbe, at værket har fundet, og finder, læsere ud over den videnskabelige verden. Det fortjener det.

POUL PEDERSEN

POULERIKPEDERSEN21@GMAIL.COM